

фундаментальних філософських розробок гендерної теорії, що досліджує складні проблеми соціуму і культури у сучасному світі, можливо поступове подолання патріархатних поглядів, редукціонізму і популістського заперечення гендерної науки та феміністської філософії.

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.

2. Skyba E. Philosophy of postmodernism as a theoretical justification of the women social value. (2020). *Scientific Journal of Polonia University*, 2020. Vol. 38. P. 294-303.

Мирослав ТРЕЩОВ

професор кафедри
управління та адміністрування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор наук з державного управління

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ
ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВІЙ АСПЕКТ**

Реформа сектора безпеки повинна відповідати різним потребам безпеки чоловіків, жінок, хлопців та дівчат. Інтеграція гендерних аспектів у розробку політики національної безпеки та оборони необхідна для дотримання міжнародних законів, інструментів та норм, що стосуються безпеки та гендерних питань. Зокрема, це Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.) [1] і Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» [9].

Забезпечення рівності прав і можливостей жінок і чоловіків у секторі національної безпеки і оборони України є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції. Відповідні напрями закріплено в Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»: забезпечення повної та рівноправної участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень на всіх рівнях, у тому числі в мирних переговорах, діяльності щодо встановлення миру, реінтеграції та примирення; участі у виборах, суспільно-політичній діяльності; запобігання насильству за ознакою статі; забезпечення участі жінок у запобіганні виникненню, поширенню та відновленню насильницьких конфліктів, а також усуненні причин їх виникнення, зокрема шляхом роззброєння, протидії всім формам експлуатації; підтримка мирних ініціатив та процесів розв'язання конфліктів; захист прав і врахування потреб постраждалих в умовах конфліктів і після їх завершення, зокрема захист від різних форм насильства та переслідування; врахування особливих потреб жінок і дівчат, у тому числі вразливих категорій, а також жінок-комбатантів, жінок-ветеранів під час надання послуг у сфері охорони здоров'я, психологічної та гуманітарної допомоги; забезпечення участі жінок в економічному відновленні та перехідному правосудді в конфліктних і постконфліктних ситуаціях [9].

На державному рівні політика гендерної рівності у секторі національної безпеки та оборони впроваджена та реалізується на підставі кількох основних нормативно-правових актів.

Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» [9] розроблено відповідно до Законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [2], «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [3], «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» [6], Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [8], Програми діяльності Кабінету Міністрів України [5], резолюцій Ради Безпеки ООН 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242, 2467, 2493, які разом формують порядок денний «Жінки, мир, безпека», та інших.

Національний план на період до 2025 року спрямований на забезпечення: участі жінок у прийнятті рішень; стійкості до безпекових викликів; постконфліктного відновлення

і перехідного правосуддя; протидії насильству за ознакою статі та сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом; посилення інституційної спроможності виконавців Національного плану. Особливу увагу приділено потребам різних груп жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, постраждалих від конфлікту, а також системному інформуванню щодо їх прав і стану виконання Національного плану [4].

Під час виконання Національного плану на період до 2020 року відбулися вагомі системні зміни, зокрема скасовано заборону для жінок сержантського складу займати бойові посади у Збройних Силах; прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях»; дозволено набір дівчат на навчання до військових та військово-морських ліцеїв; здійснено низку навчальних заходів для фахівців сектора безпеки і оборони, просвітницьких заходів для населення; продовжено фахову підготовку кадрів центральних та місцевих органів виконавчої влади з питань порядку денного «Жінки, мир, безпека»; вдосконалено систему захисту жінок і дівчат, які постраждали від конфлікту [4].

Окремою стратегічною ціллю гендерна рівність у секторі національної безпеки та оборони передбачена у рамках Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО: «Ціль 2.1.3. Жінки та чоловіки у секторі безпеки і оборони України користуються рівними правами та можливостями». З метою досягнення цієї цілі визначено такі очікувані результати до кінця 2025 року: принципи рівності жінок і чоловіків реалізуються під час проходження ними служби; державна політика забезпечення гендерної рівності інтегрована у процеси реформування сектора безпеки і оборони України; підвищено рівень концептуального розуміння гендерної тематики особовим складом органів, що входять до складу сектора безпеки і оборони України; Україна виконує міжнародні зобов'язання у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [7].

Також важливо пам'ятати про міжнародні зобов'язання у контексті реалізації Цілі сталого розвитку № 5. Гендерна рівність; завдання 5.4. Забезпечити рівні можливості представництва на вищих рівнях прийняття рішень у політичному та суспільному житті [10]. Загалом, завжди збалансоване представництво жінок та чоловіків на рівні прийняття рішень, зокрема й у сфері безпеки та оборони, – це краще врахування інтересів та потреб різних груп жінок та чоловіків, відповідно – більш справедливі, ефективні та сталі рішення [11].

Розробка або перегляд політики національної безпеки та оборони вимагає участі широкого кола суб'єктів, у тому числі уряду, парламенту, місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Кожен з переліку суб'єктів може вжити заходи для впровадження гендерного підходу в секторі національної безпеки та оборони України. На разі існують проблеми інтеграції гендерних питань, серед яких виокремлюємо ключовий: недостатній потенціал органів державної влади та обмежена інфраструктура публічного управління для широкомасштабних процесів впровадження гендерних аспектів.

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (укр/рос): ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 18.12.1979. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207.

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.

3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

4. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 № 1544-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#n14>.

5. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 471. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text>.

6. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18.01.2018 № 2268-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>.

7. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік : Указ Президента України від 11 трав. 2021 р. № 189/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1892021-38845>.

8. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.

9. Резолюція 1325 (2000), ухвалена Радою Безпеки на її 4213-му засіданні, 31 жовтня 2000

року: ООН; Резолюція, Міжнародний документ від 31.10.2000. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_669.

10. Ціль 5: Гендерна рівність. UNDP Україна. URL : <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals/goal-5-gender-equality.html>.

11. Що жінки кажуть про гендерну рівність у секторі безпеки й оборони? *Лабораторія законодавчих ініціатив*. URL : <https://parlament.org.ua/2021/03/08/shho-zhinki-kazhut-pro-gendernu-rivnist-u-sektori-bezpeki-j-oboroni>.

Олег ТУРЕНКО

доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Донецького державного університету
внутрішніх справ (м. Кривий Ріг
Дніпропетровської обл., Україна),
доктор філософських наук, доцент

ФАКТОР СТРАХУ В КОНЦЕПТАХ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

З часу захоплення Криму, штучного утворення Л/ДНР та сучасного гібридно-ідеологічного тероризму Російської Федерації перед українським суспільством та державою гостро повстало питання національної безпеки. Одним із напрямків державної безпеки є збереження в соціумі панування здорового глузду, певного стану неафективності та уваги представників громадянського суспільства та державних установ є усвідомлення сили впливу та модифікацій страху – його світоглядно-чуттєвого впливу на прийняття рішень.

Страх є амбівалентно-нумінозним феноменом, який природно присутній в свідомості і позасвідомості людства. Перефразуючи Т. Гоббса, можна стверджувати, що «страх – брат-близнюк людства». Він є не лише негативним відчуттям, але й позитивним явищем – може попереджати, мобілізувати, виконувати функції контролю та консолідації. Поряд з цим новітня історія свідчить, що держави послідовно впроваджували в свою внутрішню політику та ідеологію феномен страху. Він стає доволі звичним технологічним засобом взаємовідносин держави із суспільством та іншими державами. Більше того, на думку М. Мамардашвілі, досвід ХХ ст. показав, що можна вторгтися і в самі джерела думок і відчуттів, підрубати саму можливість мислити, саму можливість відчувати по-своєму [1, с. 206]. Внаслідок цього у людини відбулась внутрішня трансформація відчуттів та їх свідомого сприйняття, трансформація, яка спричинила атрофію психо-чуттєвого світу людини, його розриву з інтелектуальним життям індивіда. В цьому процесі страх починає усвідомлюватися як «приручений».

Втім історія свідчить, що в будь-який час у суспільстві спалахує ірраціональна «зірка страху», яка охоплює певні прошарки суспільства (або маргалізовані маси) і призводить до руйнації солідарності, корозії культурно-морального каркасу. Термін «каркас» автор використовує в його інтерпретації І. Берліном як «система політичних, соціальних, економічних та релігійних інститутів, ті «міфи», догми, ідеали, категорії думки та мови, способи відчуття, масштаби вартостей, «соціально схвалені» ставлення та звички, що віддзеркалюють «раціоналістичні пояснення», «сублімацію» та символічні репрезентації, які змушують людей функціонувати в організований спосіб, перешкоджають хаосові» [2, с. 78-79]. Таким чином, незалежно від природи виникнення, страх здатний зруйнувати культурно-моральний каркас суспільства і вкинути маси людей до стану хибної усвідомленості своїх дій.

Одним із перших наслідків такої кризи є атрофія ставлення індивіда до Іншого. Ця соціокультурна комбінація – «Я-Інший» є базовою будь-якого каркасу, адже вона є першоосновою формування свідомості і первинної культури. Усвідомлення людиною своєї унікальності або первинною спільнотою свого самобутнього порядку відбувається, на переконання Б. Вальденфельса, завдяки визнанню існування чужого-альтернативного, що перебуває поза «нашим порядком» [3, с. 6]. В цьому випадку страх відіграє амбівалентну функцію: позитивну – вказує на можливу небезпеку від Іншого, і негативну (у випадку хибного усвідомлення світу) – замикає індивіда, суспільство у замкнутий світ переляку. В ізоляційному стані відбувається демонізація, містифікація та спрощення Іншого, всього